

Список використаних джерел

1. Пересада А.А., Майорова Т.В. Управління банківськими інвестиціями: Монографія. – К.: КНЕУ, 2005. – 388 с.
2. Пшик Б.І. Шляхи підвищення ролі банків у фінансуванні інноваційної діяльності // Економіка: проблеми теорії та практики: Зб. наук. праць. – Вип. 229: В IV т. – Т. IV. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. – С. 980–989.

Пшик Б.И., Сухаревич В.Т. Пути развития финансово-кредитного обеспечения инновационных процессов в Украине.

Рассматриваются источники и проблемы финансово-кредитного обеспечения инновационной деятельности в Украине. Разработана система мероприятий относительно стимулирования деятельности финансово-кредитных учреждений, направленной на развитие инновационных процессов. Предложена структура механизма финансово-кредитного обеспечения инновационной деятельности.

Ключевые слова: инновационный процесс, инновация, финансово-кредитное обеспечение.

Pshyk B.I., Sukharevych V.T. Ways of Development of Finance and Credit Maintenance Innovation in Ukraine.

The sources and problems of finance and credit maintenance innovation activity in Ukraine are considered. The system of measures concerning stimulation of activity of finance-credit establishments directed on the development of innovation processes. The structure of the mechanism of finance and credit maintenance of innovation of activity have been offered.

Key words: innovation process, innovation, finance and credit maintenance.

Надійшло 13.06.2008 р.

УДК 338.23:336.74(477)

О.А. Данилишин

Сучасні інструменти грошово-кредитної політики як важливий чинник забезпечення економічного зростання в Україні

Розглянуто інструменти реалізації грошово-кредитної політики в Україні та досліджено дієвість кожного з них. На основі проведеного аналізу доведена необхідність надання більш вагомого статусу ринковим механізмам монетарного впливу, зокрема операціям на відкритому ринку.

Ключові слова: грошово-кредитна політика, інструменти монетарної політики, центральний банк, операції на відкритому ринку.

Головним завданням функціонування грошово-кредитної системи є розробка і реалізація певної грошово-кредитної (монетарної) політики. Позитивний вплив цієї

політики на розвиток економіки визначає ефективність самої грошової системи. У процесі реформ центральні банки сконцентрували свою увагу на формуванні ринкового механізму грошових відносин та створенні дієвого трансмісійного механізму як запоруки дієвості грошово-кредитної політики.

Актуальність обраної теми полягає в тому, що за сучасних умов поступова розбудова ринкових відносин та формування належного конкурентного середовища дозволять прискорити процеси інтеграції в світове фінансово-економічне середовище. Тому дослідження останніх тенденцій застосування інструментів впливу Центрального банку на стабільність грошової одиниці дасть змогу детально вивчити найдієвіші з них задля того, щоб використовувати їх щодо забезпечення стабільності національної валюти в процесі економічного зростання.

До того ж, зважаючи на євро – інтеграційний напрямок розвитку нашої держави, треба вивчити зарубіжний досвід застосування монетарного регулювання, що дасть можливість використовувати вже апробовані інструменти та пристосувати їх до умов української економіки.

У вітчизняній банківській системі і нині усе ще залишається багато проблем, вирішення яких суттєво може прискорити ринкове реформування економіки. Це зумовлює зв'язок даної проблеми із важливими практичними завданнями, пов'язаними із вдосконаленням механізму реалізації монетарної політики Національного банку України, а також підвищенням ефективності її інструментів із поступовим зміщенням акцентів на ринкові важелі впливу.

Головні дослідження і публікації, що започатковують розв'язання даної проблеми, належать таким вітчизняним та зарубіжним вченим та практикам, як Б. Адамик, Д. Бегг, Н. Гребеник, А. Гриценко, О. Дзюблюк, В. Костюк, Т. Кричевська, А.М. Мороз, Ф. Мишкін, В. Міщенко, Т. Унковська, Т. Смовженко та ін.

Водночас невіршеними частинами проблеми залишаються дослідження ефективності інструментів грошово-кредитної політики прямого та опосередкованого впливу в умовах недостатнього розвитку фінансового ринку, а також з'ясування пріоритетних шляхів модернізації ринкових важелів монетарної політики в Україні.

Мета даної роботи полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні дієвих інструментів впливу НБУ на стабільність грошової одиниці на найближчу перспективу з огляду на інтеграцію України в європейську спільноту.

Ступінь розвитку фінансово-кредитної системи, її інфраструктурних елементів визначає інструментарій грошово-кредитної політики. Інструменти грошово-кредитної політики – це такі регулятивні заходи (прийоми, методи), які перебувають у повному розпорядженні центрального банку, безпосередньо ним контролюються, і використання яких впливає на цільові орієнтири грошово-кредитної політики. Особливістю інструментів грошово-кредитної політики є те, що, застосовуючи їх, центральний банк має можливість впливати на процеси, що відбуваються не тільки в грошовому секторі економіки, а й реальному та зовнішньому секторах [1, с. 175–180].

Національний банк застосовує методи регулювання грошового ринку, що визначені Законом України «Про Національний банк України», при цьому набір цих інструментів є досить широким, що дозволяє використовувати їх в оптимальному співвідношенні відповідно до потреб грошового ринку. Таким чином, Національний банк України комбінує ринкові й адміністративні важелі впливу у відповідність із ефективністю того чи іншого важеля впливу на певному етапі розвитку грошово-кредитної системи.

До адміністративних методів монетарного регулювання належать:

1. *Кредитні стелі*, тобто граничні суми кредитування. Метою застосування цього інструменту є стримування надмірної кредитної експансії.
2. *Адміністративне регулювання процентних ставок*, що полягає в обмеженні центральним банком процентних ставок за кредитами. Проте даний інструмент прямого впливу центральні банки розвинених країн застосовують дедалі рідше, оскільки ефект від його використання є короткостроковим, а негативні наслідки – досить значні.
3. *Селективна кредитна політика*, яка реалізується шляхом адміністративного цільового розподілу кредитів центрального банку між комерційними банками у порядку їх рефінансування. Ця політика активно використовується для розвитку фінансового ринку, проте її застосування перешкоджає ефективному функціонуванню кредитно – фінансової системи країни [2, с. 23]. Національний банк України на початку 90-х років активно застосовував селективну політику адресного рефінансування комерційних банків. Кредити НБУ за пільговими процентними ставками упродовж 1993–1994 рр. спрямовувалися на кредитування довгострокових цільових програм конверсії військово-промислового комплексу, на кредитування вугледобувної галузі, металургійного та агропромислового комплексів. Неefективне використання кредитів перетворило їх у безповоротне фінансування збиткового державного сектора економіки. У сучасних умовах Національний банк України віддає перевагу ринковим механізмам рефінансування комерційних банків через постійно діючу лінію рефінансування або шляхом проведення кредитних тендерів.

Слід зазначити, що адміністративні інструменти монетарної політики мають короткостроковий характер і використовуються здебільшого країнами, що розвиваються. Їх активне застосування є доцільним лише в тому випадку, коли ринкові механізми не приносять результату.

Отже, міжнародна інтеграція монетарної сфери вимагає від Національного банку України більш інтенсивно використовувати ринкові (або непрямі) інструменти регулювання грошово-кредитного ринку. До таких інструментів належать: політика обов'язкових резервів, облікова політика центрального банку та політика операцій на відкритому ринку.

Політика обов'язкових резервів – один із інструментів грошово-кредитної політики, за допомогою якого Національний банк України регулює грошовий ринок, управляє кількістю грошей, підтримуючи темпи зростання грошової маси в заздалегідь установлених межах.

Також цей інструмент використовується Національним банком як засіб антиінфляційної політики. Слід зазначити, що даний інструмент виступає важелем непрямого впливу на грошово-кредитну політику. У перші роки існування Національного банку України, коли процентна політика не мала свого регулятивного впливу, основним важелем монетарної політики виступала саме політика обов'язкових резервів. Проте у країнах з розвинутою ринковою економікою цей інструмент монетарної політики відходить на задній план, норми обов'язкових резервів постійно зменшуються, доходючи до нуля. Крім того, ряд країн взагалі виключили цей інструмент з грошово-кредитної політики (Нова Зеландія, Бельгія, Данія) [3].

Щодо реформування засад реалізації резервної політики, в структурі монетарної політики центральних банків таких країн, як Польща, Чехія, Угорщина, мінімальні резерви виконують класичну буферну функцію, що підтримує якість

управління грошово-кредитним ринком. Тобто цей інструмент використовують як механізм, що супроводжує більш активні монетарні інструменти ринкового характеру [4].

В Україні реформування системи резервних вимог відбувається за прикладом країн з розвинутою економікою і полягає в поступовому зменшенні норми резервування. Проте Україна, за прикладом Болгарії та Румунії, активніше використовує обов'язкове резервування як інструмент монетарної політики через відсутність нормально функціонуючого фондового ринку, і саме тому на резервні вимоги лягає основний тягар управління грошово-кредитним ринком. Цю проблему слід поступово вирішувати шляхом розвитку фондового ринку та стабілізації процентної політики.

Отже, активне використання і часті зміни механізму обов'язкового резервування можуть мати дестабілізуючий вплив на економіку, вони ускладнюють банківські фінанси. Розвинена ринкова економіка віддає перевагу гнучким інструментам грошово-кредитного регулювання, які впливають на грошову пропозицію не прямо, а через формування певних умов на ринку. Саме цього напрямку повинна дотримуватися в подальшому і Україна, шляхом вдосконалення самого механізму формування резервних вимог.

Грошово-кредитна політика не може бути ефективною, якщо фактично не діють механізми дисконтного регулювання. Йдеться про *механізм облікової ставки*, яка поки що не виконує регулятивної функції в Україні. Завищені ціни на кредитні ресурси (процентні ставки) провокують непропорційне зростання внутрішнього кредиту та його неефективний розподіл між економічними суб'єктами як на макро- так і мікрорівні, а результат таких дій призводить до інфляції, що викликає грошову нестабільність [5].

Національний банк України уже майже протягом 10 років постійно знижує розмір облікової ставки (рис. 1), проте ставки комерційних банків не змінюються у таких самих пропорціях. Незважаючи на зусилля Національного банку вартість банківських кредитів у національній валюті все ще залишається високою і практично вдвічі перевищує облікову ставку Національного банку (рис. 2).

Отже, можна зробити висновок, що рівень облікової ставки Національного банку України сам по собі не визначає ставки за кредитами комерційних банків. Регулювання діяльності банківського сектора здійснюється значною мірою через норми обов'язково резервування. До того ж, надання кредитів рефінансування на сьогодні є рідким явищем в українській економіці.

Саме тому розглядати облікову політику як самостійно діючий інструмент грошово-кредитної політики недоцільно і невиправдано, оскільки частка кредитів, яку комерційні банки беруть у Національному банку України, є незначною [6].

Політика відкритого ринку – це один з найгнучкіших інструментів грошово-кредитного ринку, який використовується Національним банком України з метою впливу на ресурсну базу комерційних банків. Суть даного інструменту полягає у купівлі–продажу центральним банком цінних паперів на відкритому ринку.

В Україні, внаслідок практичної відсутності вторинного ринку цінних паперів як такого, Національний банк України здійснює монетарну політику, майже не використовуючи даного інструменту впливу. Масштаби здійснення операцій на відкритому ринку є незначними і не ідуть в ніяке порівняння навіть з обсягами міжбанківських кредитів (рис. 3).

Ринки емісійних цінних паперів визначаються низькою капіталізацією, недостатньою прозорістю. Це зупиняє розвиток та становлення фінансового

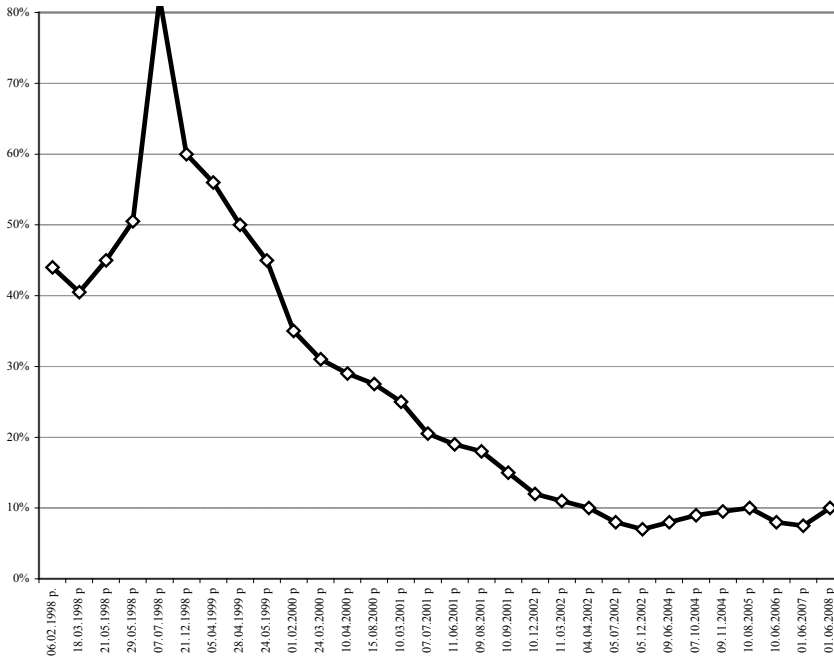

Рис. 1. Облікова ставка Національного банку України у 1998-2008 рр.

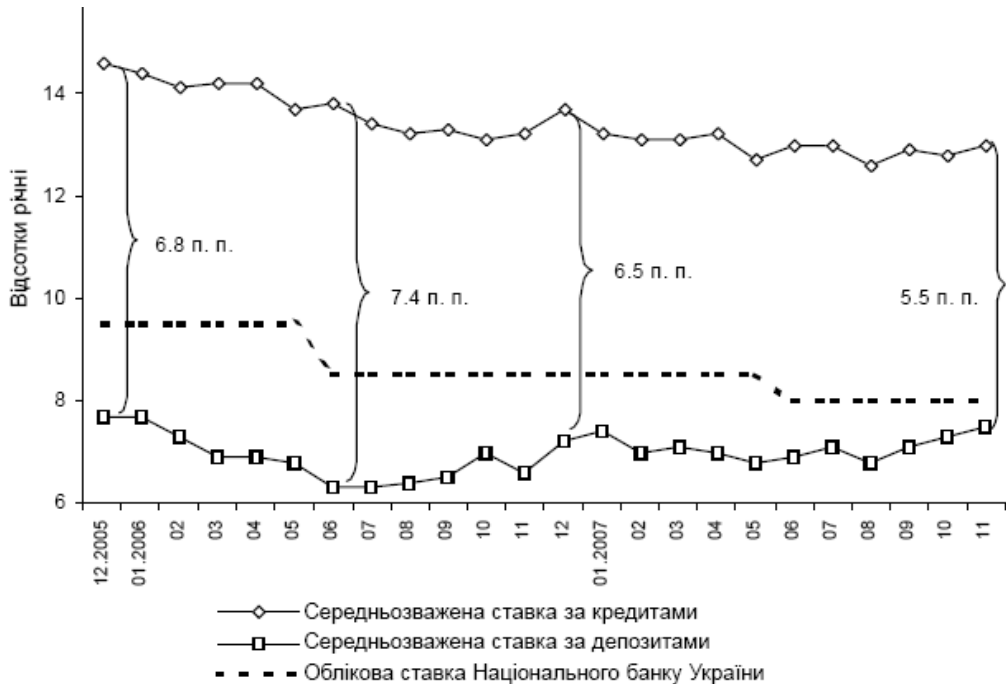

Рис. 2 Динаміка середньозважених процентних ставок за кредитами та депозитами банків
Джерело: Бюлетень Національного банку України. – 2008. – №3. – С. 29.

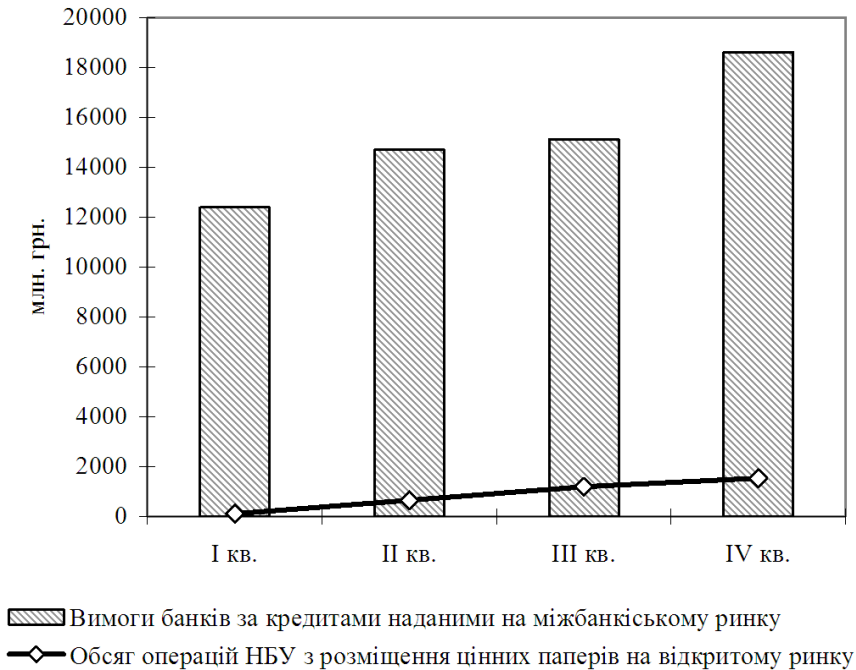

Рис. 3. Обсяги операцій на відкритому ринку та міжбанківське кредитування у 2006 р.

ринку України [7]. Тому будь – які кроки до інтеграції України в європейський економічний простір досить швидко призведуть до поглинання фінансового ринку України.

Отже, проблем, які склалися на ринку цінних паперів в Україні, досить багато, оскільки фондовий ринок, як складова частина фінансового ринку держави, не може уникнути різноманітних криз, які мають місце в економіці.

До таких проблем слід віднести:

- відставання існуючої законодавчої та нормативно правової бази функціонування фондового ринку від розвитку реальних процесів на ньому;
- слабкість і недостатність державного регулювання національного ринку цінних паперів;
- нерозвиненість первинного ринку цінних паперів, практична відсутність операцій з похідними від цінних паперів;
- відсутність гарантій по операціях з цінними паперами, недовіра населення та його психологічна невідповідність до операцій на фондовому ринку;
- відсутність гарантій держави щодо захисту грошових заощаджень населення.

Тільки комплексне вирішення вищезазначених та багатьох інших проблем, що накопичилися, дозволить значно підвищити ефективність фондового ринку України та отримати шанс на включення його до глобальної фінансової системи.

Україні слід перейти до активного використання такого монетарного інструменту, як операції на відкритому ринку. З цією метою необхідно поступово і цілеспрямовано розвивати фондовий ринок України. Крім того, розвиток операцій з цінними паперами може стати одним з провідних елементів забезпечення інтеграції банківської системи України у світовий економічний простір

Операції НБУ з цінними паперами є більш опосередкованим важелем впливу на кредитну активність комерційних банків і потребують високого рівня розвитку ринку цінних паперів та його інфраструктур, що не завжди залежить від НБУ [8, с. 465–476].

В Україні триває становлення змішаної моделі фондового ринку, що передбачає можливість проведення операцій з цінними паперами як банками, так і парабанківськими інститутами. Банкам притаманні специфічні риси, що відрізняють їх від решти фінансових інститутів (універсальність діяльності, спектр операцій з цінними паперами та ін.). Саме це сприяє становленню банківських установ як провідних учасників на вітчизняному ринку цінних паперів.

Національний банк України повинен сприяти збільшенню ліквідності, привабливості та ефективності ринку державних боргових зобов'язань. Нагляд за операціями комерційних банків з цінними паперами слід вдосконалити в напрямку нормативного обмеження Національним банком України вкладень в боргові інструменти та в деривативи.

Значна частка готівки в структурі грошової маси послаблює дію непрямих монетарних інструментів, а отже, грошово-кредитна політика втрачає свою ефективність [9] (рис. 4) Тому поліпшення структури грошової маси має стати одним з пріоритетів діяльності Національного банку України.

Посилення контролю за динамікою грошової маси, з боку Національного банку України, для досягнення її відповідності реальним змінам ВВП дасть змогу усунути необґрунтоване зростання грошової маси, яке, без відповідного реального забезпечення, призведе до зростання темпів інфляції або нагромадження інфляційного потенціалу.

В Україні розрахунок грошових агрегатів $M2$ і $M3$ здійснюється без розподілу грошей на середньо- та довгострокові. У США ж, наприклад, в агрегаті $M2$ враховуються переважно середньострокові гроші – невеликі строкові депозити до 100 тис. дол. США, кошти взаємних фондів та деякі інші. В агрегаті $M3$ в США враховуються переважно довгострокові гроші, зокрема довгострокові та великі

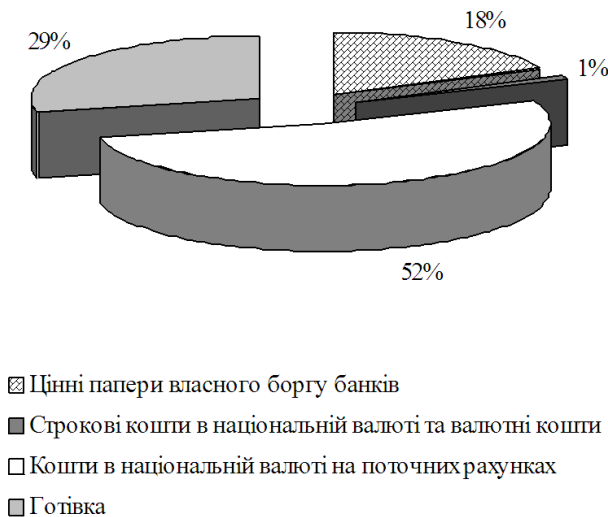

Рис 4. Структура грошової маси в 2007 р.

(понад 100 тис. дол.) за обсягами депозити. В Україні назріла потреба уточнити склад окремих агрегатів та їх компонентів, першою чергою, чітко розподілити строкові депозити на середньо- та довгострокові поміж агрегатами М2 та М3. Це сприятиме більш якісному аналізу тенденцій у структурі грошової маси.

Результати дослідження дали змогу виявити чинники, що впливають на ефективність інструментів монетарної політики, та можливі шляхи та способи їх вдосконалення в контексті інтеграції України в світову спільноту.

На сучасному етапі розвитку України та її інтеграції в Європейський Союз важливим стає вивчення світового досвіду, який сприятиме впровадженню апробованих та ефективних інструментів грошово-кредитної політики і допоможе уникнути типових помилок.

Для забезпечення стабілізації грошово-кредитного ринку НБУ слід підвищувати дисципліну комерційних банків щодо формування обов'язкових резервів.

Рівень облікової ставки на сьогодні, по суті, не визначає ставки за кредитами. Рефінансування банків відбувається не часто. Тому регулювання банківського сектора здійснюється, здебільшого, через норми обов'язкових резервів. Змінити цю ситуацію може лише активніше використання механізму рефінансування.

Слід стимулювати розвиток фінансових ринків, зокрема ринку цінних паперів, деномінованих у національній валюті, а також підвищувати ефективність внутрішньої платіжної системи.

Національному банку необхідно забезпечити підвищення прозорості грошово-кредитної політики, роз'яснювати її суть та заходи з метою належного економічного орієнтування суб'єктів господарювання і відповідного впливу на рівень стабільності економіки.

Список використаних джерел:

1. Центральний банк та грошово-кредитна політика: Підручник / Кол. авт.: Мороз А.М., Пуховкіна М.Ф., Савлук М.І. та ін.; За ред. д.е.н., проф. А.М. Мороза і к.е.н., доц. М.Ф. Пуховкіної. – К.: КНЕУ, 2005. – 556 с.
2. Адамик Б.П. Національний банк і грошово-кредитна політика: Навч. посібн. – Тернопіль: Карт-бланк, 2002.
3. Сегеда Л. Дієвість грошово-кредитної політики та її інструментів як важливий чинник розвитку ринкових відносин // Вісник ТДЕУ. – 2006. – №3. – С. 104 –105.
4. Костюк О.В. Трансформаційні процеси у монетарній політиці центральних банків країн з перехідною економікою // Вісник Української академії банківської справи. – 2003. – № 1. – С. 22–23.
5. Сало І.В. Розвиток монетарної політики Національного банку України // Вісник Української академії банківської справи. – 2006. – №1(20). – С. 9-16.
6. Монетарний огляд за 2007 рік // www.bank.gov.ua.
7. Криклій А.С. Фондовий ринок України: становлення, проблеми та етапи розвитку // Економіка та держава. – 2006. – №8. – С. 4-5.
8. Романишин В.О., Уманців Ю.М. Центральний банк і грошово-кредитна політика: Навчальний посібник. – К.: Атіка, 2005. – 480 с. – С. 465-476.
9. Дзюблюк О. Стратегія монетарної політики Національного банку України та її вплив на економічний розвиток // Вісник НБУ. – 2007. – №1. – С. 12.

Данилишин О.А. Современные инструменты денежно-кредитной политики как важный фактор обеспечения экономического роста в Украине.

Рассмотрены инструменты реализации денежно-кредитной политики в Украине и исследована действенность каждого из них. На основе проведенного анализа доказана необходимость предоставления более весомого статуса рыночным механизмам монетарного влияния, в частности, операциям на открытом рынке.

Ключевые слова: денежно-кредитная политика, инструменты монетарной политики, центральный банк, операции на открытом рынке.

Danylyshyn O.A. Modern Instruments of Monetary-Credit Policy as Important Factor of the Providing of Economy Growing in Ukraine.

The instruments of realization of monetary-credit policy in Ukraine and effectiveness of each have been studied. On the basis of the conducted analysis the necessity of granting more significant status to the market's mechanisms of monetary influence, especially to the open-market operations has been proved.

Key words: monetary-credit policy, instruments of monetary policy, central bank, open-market operations.

Надійшло 20.06.2008 р.

УДК 336.763.34:332.8(477)

В.В. Русін, М.В. Русін

Регіональні особливості довгострокового банківського кредитування (на прикладі Львівської області)

Охарактеризовано структуру банківського сектора Львівської області, здійснено оцінку обсягів і динаміки довгострокових кредитів, наданих банками, та процентних ставок за ними у 2000-2007 рр., визначено основні тенденції розвитку довгострокового банківського кредитування у регіоні.

Ключові слова: банки, регіон, довгострокові кредити, процентні ставки.

Практика банківської діяльності у провідних країнах світу свідчить, що розвинена банківська сфера у регіонах стимулює інтенсивний розвиток підприємництва. Як наслідок, поживаються економічні процеси, що обумовлена зростання економічного потенціалу регіонів та підвищення рівня життя населення. Тому важливим напрямом розбудови системи фінансового посередництва в Україні є сприяння рівномірному розвитку інфраструктури фінансового ринку в усіх регіонах держави. Перш за все це стосується банківських установ, оскільки саме банки на сучасному етапі є провідними посередниками і банківські кредити здебільшого є основним джерелом інвестиційних ресурсів на регіональному рівні. Тому зростання обсягів банківського кредитування є одним із основних чинників поживлення розвитку економіки регіону, в т. ч. й Львівської області. Вищевикладене обумовлює актуальність та необхідність дослідження особливостей організації процесу довгострокового кредитування банками юридичних та фізичних осіб на регіональному рівні.

© В.В. Русін, М.В. Русін, 2008.